

УДК 811.161.1

ПРИХОДЬКО Г.І.

*(Запорізький національний університет)***КОГНІТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КАТЕГОРІЇ
ЕКСПРЕСИВНОСТІ**

Статтю присвячено розгляду питань, пов'язаних з визначенням когнітивної природи категорії експресивності. Особливу увагу приділено полістатусному характеру зазначеної категорії.

Ключові слова: категорія, когнітивний, полістатусність, експресивність.

Приходько А.И. Когнитивный потенциал категории экспрессивности. В статье рассматриваются вопросы, связанные с определением когнитивной природы категории экспрессивности. Особое внимание уделяется полистатусному характеру данной категории.

Ключевые слова: категория, когнитивный, полистатусность, экспрессивность.

Prihodko A.I. Cognitive potential of the category of expressiveness. This article is devoted to the consideration of the questions connected with the definition of the cognitive nature of the category of expressiveness. Special attention is paid to the polystatus character of this category.

Key words: category, cognitive, polystatus, expressiveness.

Розвиток когнітивної лінгвістики в останні десятиліття дозволяє по-новому розглянути багато понять, які традиційно використовувались в дослідженнях мови та мовлення. «Цілий ряд лінгвістичних проблем одержують нове висвітлення і нове вирішення в силу їхнього висвітлення з нової точки зору, і це насамперед проблеми категоризації і концептуалізації, проблеми мовної картини світу, проблеми співвіднесення мовних структур з когнітивними, проблеми частин мови і т.п. – усе те, з чим зв'язане висвітлення ментальних репрезентацій і їх мовних «прив'язок» (корелятивних їм мовних форм)». [КСКТ 1996, с. 54].

Категоризація пов'язана з усіма когнітивними системами і операціями. Саме когнітивна наука вперше поставила питання про «категоризацію досвіду людини з огляду на процеси вивчення когніції» [Селіванова 2008, с. 377].

Мовна категорія в широкому сенсі – це будь-яка група мовних елементів, що виділяється на підставі якої-небудь загальної властивості: у строгому сенсі – деяка ознака (параметр), що лежить в основі розбивки великої сукупності однорідних мовних одиниць на обмежене число непересічних класів, члени яких характеризуються тим самим значенням даної ознаки, наприклад, категорія відмінка, виду, [Бульгіна 1990, с. 215]. Іноді категорією називається одне зі значень згаданої ознаки, наприклад, категорія знахідного відмінка, категорія доконаного виду. Існують фонологічні, морфологічні, лексико-семантичні, синтаксично-семантичні категорії, а також категорії тексту. Який же статус має категорія експресивності, дослідження якої і становить мету запропонованої статті.

Дослідниками проблеми експресивності доведено, що категорія експресивності займає важливе місце в семантичному просторі різних мов світу: російської [Тошович 2006], української [Бойко 2006], англійської [Мячина 2005], німецької [Кострова 2004], французької [Копейкіна 2004].

Навіть побіжний огляд літератури з проблем експресивності свідчить про те, що досліджуються, як правило, її структурно-семантичні та функціональні аспекти, в той час як визначення категоріального статусу експресивності лишалося поза увагою дослідників.

Нагадаємо, що саме поняття мовної категорії сягає античної мовознавчої традиції, що склалася на матеріалі опису двох мов – грецької і латинської, але орієнтація на вивчення реалізації в мові логічних категорій додала їй потенційно універсальний діапазон. Створений нею концептуальний лад і понятійний апарат науки про мову виявився в цілому придатним для опису як різних мов, так і найбільш загальних властивостей мови як особливого явища. «Античні філософи вважали, що в основі становлення мови і породження мовлення лежить логіка, хоча логіка як спосіб раціональної мисленнєвої діяльності виникла набагато пізніше мови, у якій не все логічно і є багато емотивного, оцінного, експресивного, приблизного й інших проявів людської діяльності, що виходять за рамки логічного» [Кобрина 2000, с. 170]. У трактаті

«Категорії» Аристотель виділяв тільки десять основних буттєвих категорій – сутність, кількість, якість, відношення, місце, час, положення, стан, дія і витерплювання. Відповідно до класичної логіки Аристотеля категорія характеризується визначеним набором суттєвих властивостей, що служить необхідною умовою приналежності тієї чи іншої сутності до даної категорії [Скребцова 2011, с. 10].

Як справедливо відзначає Н.О. Кобріна «кожен лінгвістичний напрямок у процесі розвитку даної галузі знання висуває нову концепцію мови, преферентність аспекту її розгляду, вносить нову термінологію або новий зміст у старі терміни, визначає методологію і нові цілі дослідження» [Кобріна 2000, с. 170]. Ф.де Соссюр сформулював у своїх антиноміях основні прояви діалектичності мови, тим самим визнаючи, як пише Н.О. Кобріна, що в мові віддзеркалюються основні закони людського мислення, що в ньому незаперечно присутні ментальні сутності у виді концептів (психологічних сутностей у термінології Соссюра). Ідеї Соссюра послужили поштовхом для розробки наступних концепцій, присвячених ролі і статусу понятійних категорій у мові (О. Єсперсен, І.І. Мещанинов, А.В. Бондарко і багато інших).

Вся система мови побудована на понятійній основі. Серед понятійних категорій можна виділити принаймні три основних типи: 1) категорії, що представляють відображення реальності у вигляді форм і предметів думки, тобто збігаються з «поняттями» у філософії; 2) категорії-параметри (ознаки, характеристики, такі як розумові референти категорій виду і часу, способу, числа, відмінка); 3) категорії релятивні, або операційні, тобто, ті, котрі лежать в основі схем реалізації [Кобріна 2000, с. 173].

Категорія експресивності, як би вона не розумілася, і на якому б рівні мови не вивчалась, виявляє зв'язок з категоріями стану, емотивності, оцінки, модальності.

Мовна реалізація категорії стану спочатку в русистиці, а пізніше в англістиці, досліджувалась в рамках понятійної категорії стану. На відміну від прихованих категорій і граматичних категорій, понятійні категорії розглядаються безвідносно до того чи іншого конкретного способу вираження (прямого чи непрямого, явного чи неявного, лексичного, морфологічного чи синтаксичного), вони являють собою значеннєві компоненти загального характеру, властиві не окремим словам і системам їхніх форм, а великим класам слів, що виражаються в природній мові різноманітними засобами.

Аналізуючи точки зору багатьох лінгвістів на сутність понятійної категорії в мові [Jespersen 1925; Мещанинов 1978; Пешковский 1956; Кобріна 1989], О.В. Трунова цілком справедливо відзначає, що будь-яка мовна категорія має деякий понятійний субстрат, узагальнене представлення, концепт. «Разом з тим, варто розрізняти власне понятійні категорії, тобто ті, котрі можуть існувати незалежно від ступеня їх категоризації в мові, і мовні категорії, що мають понятійну, ментальну природу» [Трунова 1991, с. 48].

В коло значень понятійної категорії стану в англійській мові попадають одиниці, що виражають як фізичний (alive), так і психічний емоційно-експресивний стан (afraid), а також положення в просторі (afloat). Б.А. Ильіш запропонував розглядати їх як морфологічний розряд – частину мови «категорію стану» (statives, або words of the category of state) [Ильіш 1971, с. 74] на підставі трьох ознак – морфологічної, синтаксичної і функціональної.

Зв'язок категорії експресивності з категоріями емотивності та оцінки ретельно досліджується в сучасній лінгвістичній літературі. Так, В.І. Шаховський розглядає емотивність як комунікативну категорію слідом за Дж. Серлем, який у межах загальної тенденції до систематизації комунікативних характеристик, називав її експресивною категорією мовленнєвого акту, категорією, що позначає психічний стан мовця стосовно чого-небудь [Шаховський 1987, с. 16]. Тут варто звернути увагу на два питання: по-перше, на відмінність поняття експресивності в нашому розумінні від емотивності і, по-друге, на обсяг поняття комунікативної категорії. В.І.Шаховський ґрунтовно аналізує категоризацію емоцій у лексико-семантичній системі мови, приділяючи основну увагу оцінній емотивній лексиці, що виражає емоції. Тому можна стверджувати, що його трактування комунікативної категорії емотивності в значній мірі збігається з думкою М.С. Ретунської, яка розглядає емотивність як категорію мовної оцінки. Вона досліджує у своїй роботі емоційно-оцінну (аксіологічну) лексику, що має оцінний зміст і експресивну форму [Ретунская 1996].

Однак сьогоденний етап розвитку лінгвістики свідчить про те, що в багатьох сучасних мовах спостерігається становлення категорії експресивності з використанням спеціальних маркерів. В англійській мові це *Oh! on earth, just, even, only, etc.*, в українській: *та, шкода, ох, навіщо* та інші, в російській мові маркерами слугують: *прекрасный, замечательный, восхитительный, чудесный* и др. Фактично ця категорія виражає особливе ставлення мовця до того, що говориться, до твердження, а тому використовується як засіб комунікативної стратегії комунікативної особистості. Це й дає нам підстави трактувати категорію експресивності як комунікативну категорію, ґрунтуючись на концепції А.В. Бондарка про категоріальну ситуацію, що дозволяє значно збагатити дослідницький апарат і збільшити пояснювальну силу лінгвістичної теорії, яка прагне до комунікативної інтерпретації мовних явищ.

Концептуальною підставою розглянутої в книзі А.В. Бондарка моделі граматики є трикутник «семантична категорія – функціонально-семантичне поле – категоріальна ситуація». Функціонально-семантичне поле (аспектуальність, таксис, темпоральність і ін.) розглядається як мовне представлення відповідних семантичних категорій в упорядкованій безлічі різноманітних мовних засобів і їх функцій. Мовна парадигматична система функціонально-семантичного поля співвідноситься з їх проекцією на висловлювання – аспектуальними, темпоральними, таксисними, модальними, квалітативними, локативними, буттєвими, посесивними й іншими категоріальними ситуаціями» [Бондарко 1999, с. 6-8]. Однією з таких «інших» категоріальних ситуацій, на наш погляд, може бути і так звана експресивна ситуація.

Сутність поняття категоріальної ситуації згідно А.В. Бондарку полягає в тому, що кожна категоріальна ситуація являє собою один з аспектів «загальної ситуації», переданої висловлюванням, одну з його категоріальних характеристик. Категоріальна ситуація – це родове поняття, стосовно якого аспектуальні, темпоральні, квалітативні, локативні й інші подібні ситуації є поняттями видовими. Далеко не завжди в «загальній ситуації», що позначається висловлюванням, як пише А.В. Бондарко, чітко виділяється яка-небудь категоріальна ситуація як домінуюча. Висловлювання може містити в собі кілька категоріальних ситуацій, які відіграють істотну роль у його змісті, причому жодна з них не може претендувати на статус єдиної категоріальної домінанти.

У категоріальній ситуації, на думку А.В. Бондарко, виділяються а) системно-категоріальна основа даної ситуації (аспектуальної, модальної, буттєвої, посесивної, локативної і т.п.) і б) усі ті елементи оточення визначеної форми або конструкції, які взаємодіють з її системно-категоріальним значенням, приймаючи участь у формуванні семантичних комплексів, що виражаються в мовленні. Вони одержують назву мовленнєвого середовища.

У розглянутій концепції значимість поняття категоріальної ситуації дуже суттєва, оскільки категоріальні ситуації, представлені в багатоступінчастій системі варіативності, відбивають репрезентацію семантичних категорій у мові. Як справедливо зауважує А.В. Бондарко, у конкретних дослідженнях основним предметом аналізу є саме категоріальні ситуації. Збираючи й аналізуючи висловлювання, у яких міститься той чи інший комплекс категоріальних ситуацій, дослідник прагне відобразити істотні ознаки семантичних категорій у різноманітті варіантів, представлених у мовленні. Якщо поняття функціонально-семантичного поля співвідноситься з представленням про семантичну категорію й упорядковану безліч засобів її вираження в конкретній мові, то поняття категоріальної ситуації служить для аналізу функціональних варіантів даної семантичної категорії, що виражаються у висловлюванні. На цій основі, як думає автор даної концепції, проводиться аналіз функцій одиниць мовної системи і закономірностей функціонування цих одиниць у взаємодії з їх оточенням (середовищем).

Особливий аспект дослідження й опису категоріальних ситуацій різних типів полягає в їх співвіднесенні з категоріальними характеристиками тексту как цілого (нарративного, імперативного, тексту з домінантою узуальності, віднесеності ситуації до 1-ої чи 3-ої особи, активності чи пасивності і т.п.) [Бондарко 1999, с. 26-27].

Поняття категоріальної ситуації в термінах А.В. Бондарка є проекцією семантичної категорії і функціонально-семантичного поля на рівень тексту, який може розумітися як висловлювання: «Категоріальна ситуація являє собою реалізацію елементів певної семантичної категорії і конституйованого нею функціонально-семантичного поля у висловлюванні; це

категоріальні (модальні, темпоральні, локативні і інші характеристики висловлювання, категоріальні аспекти загальної ситуації, що виражається висловлюванням «загальної ситуації».

Високо оцінюючи теоретичне значення ідеї польового підходу до вивчення явищ мови, деякі лінгвісти відзначають, що з концепції функціонально-семантичного поля і з ідеї прототипів почався, власне кажучи, перехід до когнітивної лінгвістики і розробки нового підходу до мовних фактів [Кобрина 2000, с. 174; Сусов 1998, с. 20].

Оскільки об'єктом дослідження при вивченні реалізації категорії експресивності можуть бути як одиниці, що конституують текст (слова, фрази, речення), так і цілі тексти, нам представляється доцільним говорити про когнітивну категорію експресивності, яка володіє різним статусом у варіантах своєї реалізації, інакше кажучи, має полістатусний характер. Термін «полістатусний» у нашому розумінні позначає здатність мовної одиниці виявляти те чи інше категоріальне значення (у нашому випадку експресію) на різних рівнях мовної системи, тобто в статусі різнорівневих одиниць.

Полистатусність категорії експресивності можна порівняти з таксономічністю категорії модальності, про яку пише О.В. Трунова: «категорія модальності в англійській мові... не підходить ні під статус морфологічної, ні під статус синтаксичної категорії. Між тим, вона реально існує і функціонує, що вимагає визначення її положення в системі інших категорій англійської мови. Представляється, що таку категорію можна назвати таксономічною. Члени таксономічного ряду припускають не просте соположення деяких одиниць, але їх системність і ієрархічну організацію, що і виявляє категорія модальності. Усередині цієї категорії існують зв'язки і взаємозалежності, які характеризують систему, такі, як включення одиниць нижчого рангу до складу форм і структур вищого рангу» [Трунова 1991, с. 94-95].

Відомо, що ключовим для когнітивної науки є поняття репрезентації [КСКТ 1996, с.66]. Репрезентація – це і сам процес представлення світу людиною, і одиниця цього представлення, що заміщає те, що представляється або в психіці людини (ментальна репрезентація), або в мовному оформленні деякого знання (вербальна репрезентація). Ми вважаємо, що концепт «експресивність» репрезентується на різних рівнях мовної системи й у мовленні, тому категорію, що відбиває таку репрезентацію, можна назвати когнітивною.

За справедливим твердженням Н.О. Кобріної саме «ідеї когнітології вплинули на розвиток науки про мову, висунувши на передній план не фактологічну його даність, а пізнання тих процесів і механізмів, які забезпечують вербалізацію змісту, що уже дозрів у свідомості мовця. Звідси визнання необхідності обліку й аналізу попередньої ментальної діяльності на рівні формування концептів, що відповідають лінгвістичним сутностям, тобто на рівні практичної філософії, чи семіології, що дуже важлива для розуміння багатьох процесів і механізмів мови» [Кобрина 1998, с. 11].

Узагальнюючи вищесказане, правомірно, на нашу думку, визначити експресивність як полістатусну когнітивну категорію. Експресивність має категоріальний статус на різних рівнях мовної системи й у мовленні – фонологічному, морфологічному, лексичному, на рівні речення і тексту. Полистатусність даної категорії найбільш чітко виявляється в тексті, що інтегрує різні категоріальні прояви експресивності, тому при вивченні зазначеної категорії доцільно основний упор зробити на вивченні реалізації експресивності в тексті.

Як ми вже зазначали, реалізація категорії експресивності розглянута на лексичному та морфологічному рівнях. Стосовно експресивності в реченні і тексті, то тут ще дуже багато проблем, що заслуговують уваги дослідників і становлять великий інтерес у плані вивчення комунікативного процесу. Не виключая приналежності експресивності до функціонально-семантичних категорій, якими на наш погляд являються всі категорії, що є мовними універсальними, підкреслимо когнітивний характер даної категорії. Він полягає в ментальному узагальненні концептуальної сутності мовного представлення експресивності. Термін функціонально-семантична категорія, таким чином, вирізняє діяльну сторону, тобто актуалізацію категорії в мовленні, у той час як термін «когнітивність» акцентує увагу на узагальнено-типологізуючому аспекті сприйняття даного мовного феномену.

Людська діяльність припускає процеси пізнання (cognitio) навколишнього світу, його теоретичного освоєння, формування структурно розчленованих і системно організованих знань

про окремі фрагменти світу і про світ у цілому, з одного боку, та необхідні для організації успішної взаємодії між людьми процесу передачі добутих знань (тобто акти комунікації), які можливі завдяки наявності безлічі більш-менш розвинутих знакових систем, з іншого боку. Серед усіх цих систем комунікацій найбільш могутньою в семантичному плані є мова. Вона не тільки опосередковує передачу і прийом інформації, знань, повідомлень, але й обробляє одержувану індивідом ззовні інформацію в форму придатну до комунікації, тобто будує специфічні мовні фрейми. Тим самим мова, за справедливим твердженням І.П. Сусова, «створює можливості для упорядкування і систематизації в пам'яті безлічі знань, для побудови характерної для кожного даного етнокультурного колективу мовної картини світу» [Сусов 1998, с. 18-19].

Поняття полістатусної когнітивної категорії експресивності дозволяє диференційовано розглянути в єдиній концепції репрезентацію різних сегментів, ділянок, блоків функціонально-семантичного поля експресивності (лексичного, граматичного й ін.) з одного боку, і показати їх взаємозв'язок у категоріальній ситуації в єдиній функціонуючій системі – тексті як царини реалізації когнітивного змісту експресивності, з іншого.

На нашу думку, таке розуміння категорії експресивності співзвучно і необхідній прагматичній спрямованості в її вивченні, тому що сьогодні лінгвістична прагматика – це ведуча серед дисциплін, що ставлять своєю метою усвідомити сутність мови як функціональної, тобто діючої, працюючої системи.

Центральна задача когнітивної лінгвістики полягає в описі і поясненні мовної здатності і / або знання мови як внутрішньої когнітивної структури і динаміки адресата-адресанта, розглядаємого як система переробки інформації, що співвідносить мовну інформацію на різних рівнях. Існуючи як нова область теоретичної і прикладної лінгвістики, когнітивна лінгвістика виявляється пов'язаною з вивченням когніції в її лінгвістичних аспектах і проявах, з одного боку, і з дослідженням когнітивних аспектів самих лексичних, граматичних і інших явищ, з іншого.

Впровадження в лінгвістику когнітивного підходу дозволяє затвердити в цій науці пріоритет діяльнісного принципу, акцентуючи увагу на таких аспектах мовної системи, як внутрішня структура і функціонування в мовленнєвому спілкуванні, представити мовну систему як складну, багатокомпонентну дуже розгалужену програму (або навіть операційну систему), завдяки якій стають можливими як породження висловлювання, так і його сприйняття та розуміння. В лінгвістиці сьогодні перестала бути актуальною суперечка про пріоритет комунікативної чи когнітивної функції мови, тому що прийшло розуміння, що вона по своєму «призначенню і модусу існування одночасно є і комунікативною і когнітивною структурою» [Сусов 1998, с. 20].

Підходячи до дослідження полістатусної категорії експресивності необхідно усвідомлювати, що у рамках когнітивного підходу до мови неминуча зміна трактування цілого ряду лінгвістичних аксіом. «Насамперед, і саме головне, затверджується бачення мови як онтологічно неподільного об'єкту, що поєднує статичну систему в нашій свідомості і мовленнєве функціонування. Тим самим об'єкт вивчення розширюється, зникає небезпека розгляду мовних фактів з відсіканням частини їх, як це відбувалося в попередніх концепціях мови, стає недоречним при її теоретичному вивченні тверде, логічно обґрунтоване розмежування її категорій і класів. Як наслідок цього, синкретичні і перехідні випадки попадають у зону інтересів дослідників так само як і численні явища «крихкого» синтаксису, реєстрових зрушень і інших явищ мовлення» [Кобріна 2000, с. 174].

У вищенаведеному висловлюванні Н.О. Кобріної ми бачимо підтвердження правильності нашого підходу до трактування експресивності як полістатусної когнітивної категорії. Адже саме такий підхід може дозволити нам вивчати в діалектичній єдності різноманіття лексичних, граматичних і стилістичних засобів, що реалізують категорію експресивності в найрізноманітніших ситуаціях спілкування.

Такий підхід, на нашу думку, співзвучний «новому погляду» у лінгвістиці, сформульованому в роботах Е. Рош та її колег [Rosch 1978; Rosch, Mervis 1975; Rosch, Mervis, Gray, Johnson, Boyes-Braem 1976], згідно якому категорії не являють собою «умістищ» з чітко позначеними межами, так що сутність неодмінно повинна знаходитися або усередині даного змістища, або поза ним. За справедливим зауваженням Т.Г. Скребцової «новий погляд»

констатує розмитість границь категорій і затверджує прототипічний принцип їх внутрішньої організації» [Скребцова 2011].

Здається, що намічений ракурс дослідження категорії експресивності як полістатусної категорії, широкий спектр значень репрезентації якої виявляється в тексті, логічно вписується в проблематику тієї версії когнітивізму, яку О.С. Кубрякова [Кубрякова 2000, с.7] назвала когнітивно-дискурсивною.

Література

- Бойко Н.І. Українська експресивна лексика: проблеми семантики і функціонування / Н.І. Бойко. – Київ: Нова книга, 2006. – 256 с. Бондарко А.В. Основы функциональной грамматики: Языковая интерпретация идеи времени / А.В. Бондарко. – СПб.: Изд-во С.-Петербург. ун-та, 1999. – 480 с. Ильиш Б.А. Строй современного английского языка / Б.А. Ильиш. – М., Л., 1971. (КСКТ) Краткий словарь когнитивных терминов / Сост. Е.С. Кубрякова, В.З. Демьянков, Ю.Г. Панкрац, Л.Г. Лузина. – М.: МГУ, 1996. – 243 с. Кобрин Н.А. Когнитивная лингвистика: истоки становления и перспективы развития / Н.А. Кобрин // Когнитивная семантика: Материалы второй международной школы-семинара. – Ч. 2. – Тамбов, 2000. – С. 170-175. Кобрин Н.А. Механизмы речепорождения и восприятия текста в рамках когнитивной лингвистики (перспективы изучения) / Н.А. Кобрин // Когнитивная лингвистика: современное состояние и перспективы развития. – Ч. 1. – Тамбов, 1998. – С. 11-15. Кобрин Н.А. Понятийные категории и их реализация в языке / Н.А. Кобрин // Понятийные категории и их языковая реализация. – Л. – 1989. – С. 40-49. Копейкина Н.Е. Коммуникативно-прагматический аспект экспрессивности институционального рекламного слогана (На материале французского и русского языков) / Н.Е. Копейкина: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20: Москва, 2004 206 с. Кострова О.А. Экспрессивный синтаксис современного немецкого языка / О.А. Кострова. – М.: Флинта, 2004. – 240 с. Кубрякова Е.С. В начале XXI века (размышления о судьбах когнитивной лингвистики) / Е.С. Кубрякова // Когнитивная семантика: Материалы второй международной школы-семинара. – Ч. 2. – Тамбов, 2000. – С. 7-17. Мещанинов И.И. Члены предложения и части речи / И.И. Мещанинов. – М., 1978. Мячина И.А. Когнитивные особенности семантики оценочных прилагательных русского и английского языков / И.А. Мячина: Автореф. дис. ...канд. филол. наук.: Республика Казахстан. Алматы, 2005. – 30 с. Пешковский А.М. Русский синтаксис в научном освещении / А.М. Пешковский. – М., 1956. Ретунская М.С. Английская аксиологическая лексика / М.С. Ретунская. – Нижний Новгород, 1996. – 272 с. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми / О.О. Селіванова. : Підручник / МОН України. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712 с. Скребцова Т.Г. Американская школа когнитивной лингвистики / Т.Г. Скребцова. – СПб.: Изд-во С.-Петербург. ун-та, 2011. – 256 с. Сусов И.П. Интеграционный этап в развитии лингвистической теории и сущность вклада когнитивной лингвистики / И.П. Сусов // Когнитивная лингвистика: современное состояние и перспективы развития. – Ч. 1. – Тамбов, 1998. – С. 18-20. Тошович Б. Экспрессивный синтаксис глагола русского и сербского/хорватского языков / Б. Тошович. – М.: Языки славянской культуры, 2006. – 560 с. Трунова О.В. Природа и языковой статус категории модальности / О.В. Трунова. – Барнаул; Новосибирск, 1991. – 130 с. Шаховский В.И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка / В.И. Шаховский. – Воронеж: Изд-во Воронежск. ун-та, 1987. – 192 с. Jespersen O. The Philosophy of Grammar / O. Jespersen. – L., 1925. Rosch E. Cognitive Representation of Semantic Categories / E. Rosch // Journal of Experimental Psychology: General. – 1975. – Vol. 104. – P. 192-233. Rosch E., Mervis C. Family Resemblances. Studies in the Internal Structure of Categories / E. Rosch, C. Mervis // Cognitive Psychology. – 1975. – Vol. 7. – P. 573-605. Rosch E., Mervis C., Gray W., Johnson D., Boyes-Braem P. Basic Objects in Natural Categories / E. Rosch, C. Mervis, W. Gray, D. Johnson, P. Boyes-Braem // Cognitive Psychology. – 1976. – Vol. 8. – P. 382-439.

УДК 81'373=111

ПЫРЛИК Н. В.

(Донецкий национальный университет)

11 СЕНТЯБРЯ В ПОЛИТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ К. РАЙС

В статье анализируется текст выступления советника по национальной безопасности К. Райс перед специальной комиссией по расследованию террористических атак 11 сентября. Выделены три структурно-содержательных блока, изучены равноуровневые языковые средства, которые являются ключевыми для каждого из них. В статье описаны особенности подачи и структурирования информации в политическом дискурсе К. Райс.

Ключевые слова: политический дискурс, легитимизация конфликта, речевое воздействие, массовый адресат, локальное значение, темпоральное значение, «язык в действии».

Пирлік Н. В. 11 вересня у політичному дискурсі К. Райс. У статті аналізується текст виступу радника з національної безпеки К. Райс перед спеціальною комісією з розслідування терористичних атак 11 вересня. Виділено три структурно-змістовні блоки, вивчено різнорівневі мовні засоби, що є ключовими для кожного з них. У статті описані особливості подачі та структуривання інформації у політичному дискурсі К. Райс.